

A területi tőke és magyarországi dimenziói

Dombi Gábor – Horváth Áron – Kabai Gergely – Fodor-Kun Eszter – Oláh Miklós – Sági Zoltán – Szabó Pál – Tóth Balázs István

A Nyilvánosságért és a Civil Társadalomért Alapítvány,
Balatonfűzfő, 2017, 424. o.

Jóna György: egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar
(jona.gyorgy@foh.unideb.hu)

A magyarországi tudományos életben másodszor jelent meg önálló kötet a területitőke-konceptióról, melynek címe „A területi tőke és magyarországi dimenziói”. Ami elsősre szembetűnik, hogy a kötet strukturáltsága, felépítése rendkívül logikus, érthető. A szerzők először a területi tőke fogalmának definíciós lehetőségeit, meghatározásának evolúcióját mutatják be rendkívül részletesen. Szisztematikusan áttekintik az OECD, Camagni, Lengyel Imre és a LEADER fogalmi megközelítéseit is. Már ebből a kezdeti részből plasztikusan kirajzolódik, milyen nehézségek, bukatók várnak arra, aki a területi tőkét akarja vizsgálni akár csak elméleti szinten is. A fogalom fejlődésének fázisait rendkívül tisztán demonstrálja a kötet, végül a területi tőke definícióját is megadja: „A területi tőke egy földrajzi térség esetében a gazdasági értéktermeléshez kapcsolódó (a gazdasági értéktermelésben résztvevő, avagy arra ható), anyagi (materiális) és nem anyagi (immateriális), köz-, vegyes vagy magántulajdoni formában lévő, a térbeli együtteségből eredően egymással különböző kombinációkat, s így egyedi struktúrákat alkotni képes endogén jellegű tényezők összessége.” (36. oldal.) Röviden, a területi tőkét egy gyűjtőfogalomnak kell tekinteni, amely egy térség komplex fejlődését meghatározó materiális és immateriális javait foglalja magába.

Ezt követően a területi tőkét alkotó tőketípusokat elemzik a szerzők. Kiemelik, hogy a területitőke-konceptióban nincs taxatív felsorolva, hogy milyen tőkefajtákat kell definiálni a mérések során. Számos ide vonatkozó publikáció eredményét interpretálják, melyekből kiderül, hogy gyakran egymástól eltérő tőketípust alkalmaztak már korábban az empirikus kutatásokban.

Ezután – ahogy a teoretikus háttértől fokozatosan eljutnak a gyakorlati elemzésekig – a korábban végzett nemzetközi és magyarországi területi tőke vizsgálatok

eredményeit összegzi a kötet. Látható, a korábbi kutatások többféle területi egységen (NUTS-1, NUTS-2 és NUTS-3) lettek elvégezve; nyilvánvalóan a területi tőke mérését szignifikánsan meghatározza a rendelkezésre álló primer vagy szekunder adatbázis minősége. Végső konklúziójuk szerint a nemzetközi területi tőke kutatások eredményeit eddig a döntéshozók, területi tervezők több alkalommal is beépítették a regionális politikába. Megállapítják, hogy „a területi tőke a területfejlesztés esetében úgy értelmezhető, hogy egyrészt számba vehető a területi tőke a helyzetfeltárás során, azaz a különböző tőketípusok, - tényezők léte, erőssége, hiánya, másrészt a tervezés során a területi tőke tényezőinek erősítése, növelése fogalmazódhat meg célként, ami a végrehajtásban gyakorlati megvalósítást is eredményezhet, harmadrészt a területi tőke változásának monitoringja is futtatható.” (75. oldal)

Ezt követően talán a leghosszabb fejezet következik a kötetben, mely az empirikus adatbázis összegyűjtésének, feldolgozásának, szelektálásának és elemzésének folyamatát mutatja be. Nagyon részletes, szinte mindenre kiterjedő területi statisztikai és térökonometriai eljárások prezentációjára vállalkoznak a szerzők. Megkísérlik, hogy tengernyi területi adatból adott módszertani eljárások alkalmazásával mérhetővé tegyék meghatározott területi szinten a területi tőke mértékét és strukturáját. Az alkalmazott területi tőke modellben alapvetően hét tőketípus alkotja a területi tőkét, ezek a következők: a materiális javakat a gazdasági tőke, az infrastruktúrális tőke és az intézményi tőke, míg az immateriális javakat a humán tőke, társadalmi tőke, kapcsolati tőke és kulturális tőke alkotja. Doktori értekezésemben én is ezt a hét tőketípust különítettem el egymástól. A 94-97. oldal között a kötet leírja, milyen indikátorokkal kvantifikálták a hét tőkefajta; a területi tőke empirikus mérése során tehát egy kompozit és súlyozott indikátorkészletet hoznak létre, amit keresztmetszeti és longitudinális elemzésekben egyaránt lehet alkalmazni.

A módszertani lépések demonstrálása után egy sajátos megközelítésű elemzés olvasható. Arra keresik a választ, hogy a Fonyódi és Keszthelyi járásokban a társadalmi tőke milyen mértékben határozza meg a járás területi tőkéjének alakulását. Még pontosabban, a két járás polgármesterei és vezető vállalkozóinak társadalmi tőkéje (ide sorolva még a területi bizalmat, a területi kapcsolatrendszert és területi kötődést is) hogyan befolyásolja a járások területi tőkéjének formálódását. Annak érdekében, hogy a kvantitatív adatok még érthetőbbek legyenek, kvalitatív eljárást is alkalmaztak (a kvantitatív és kvalitatív eljárásokat kombinálták): két félig-strukturált interjú is készítettek társadalomkutató szakemberekkel, hogy a vizsgált folyamatok mélystruktúráiba is betekintheszenek. Az eredmények rámutatnak, hogy a Keszthelyi járásokban élő helyi elitek nagyobb hangsúlyt fektettek a társadalmi kapcsolatháló kialakítására és fenntartására, mint a Fonyódi elitek. Mindez statisztikailag is mérhető eltérést okozott a két járás területi tőkéje között.

A kötet utolsó fejezete javaslatokat, alternatívákat fogalmaz meg a szakpolitikai szereplők számára. A kötet szerzői elsőként azt javasolják, hogy a „területi politika ösztönzőleg hasson a regionális tudomány képviselői irányában annak érdekében, hogy képesek legyenek rendszeresen, költséghatékonyan, dokumentálhatóan,

megbízhatóan, pontosan, integráltan és koncentráltan jellemezni a társadalmi terek erősségeit és gyengeségeit.” (319. oldal) A második ajánlás szerint a területi tervezésben mérlegelni kell, hogy adott térségben adott beruházások jobban megtérülnek, mint a másokban. Ennek oka, hogy a befektetés típusa és minősége jobban figyelembe veszi a lokális tér, a régió sajátosságait, abba könnyebben beágyazódik. A területi tőke kutatások képesek a helyi terek mikroszintű, immateriális javainak feltérképezésére, ezért a befektetések előtt javasolt a befektetés tervezett helyén területi tőke vizsgálatot végezni. Harmadrészt, a kötet felhívja a figyelmet arra, hogy a Központi Statisztikai Hivatalnak a területi bizalomra, közösségi aktivitásra, közérzetre, kapcsolatokra vonatkozó kérdéssorait be kellene illesztenie a tízévente esedékes népszámlásába is. A fentiekben láthattuk, hogy mindezek a társadalmi tőke indikátorai.

A kötetet 13 oldalas angol nyelvű összefoglaló zárja. A mellékletben több mint három tucat színes térkép járási szinten mutatja be a materiális és immateriális javak magyarországi területi megoszlását, valamint a materiális és immateriális javak területileg meghatározott klaszterszerkezetét. Végül, a járások súlyozott materiális és immateriális tőkeértékeit és ezek átlagát prezentálja a kötet.